

DYNAMIKA ROZWOJU SPOŁECZNO-EKONOMICZNEGO GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA TLE INNYCH TYPÓW GMIN

Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska

SGGW w Warszawie

Abstrakt. Opracowanie dotyczy rozwoju województwa mazowieckiego, które jest najlepiej rozwiniętym województwem w Polsce i jednocześnie bardzo zróżnicowanym wewnątrz. Na podstawie syntetycznego wskaźnika rozwoju z_i określono poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego wszystkich gmin województwa mazowieckiego w 2004 i 2010 roku. Analizie poddano zmiany, jakie wystąpiły na poziomie rozwoju gmin wiejskich oraz pozostałych typów gmin. Źródłem danych statystycznych był Bank Danych Lokalnych GUS. W województwie mazowieckim występuje wyraźne zróżnicowanie przestrzenne w zakresie dynamiki zmian poziomu rozwoju w przekroju gmin oraz są widoczne różnice między poszczególnymi rodzajami gmin. Najwyższy poziom rozwoju mają gminy miejskie, ale ich dynamika rozwoju jest stosunkowo niska. Co trzecia gmina wiejska należy do gmin o najniższym poziomie rozwoju w analizowanych latach. Wśród gmin o zdecydowanie najmniejszych zmianach w poziomie rozwoju przeważają gminy wiejskie, które jednocześnie są gminami o najniższym poziomie rozwoju.

Słowa kluczowe: zróżnicowanie rozwoju, poziom rozwoju gmin, gminy wiejskie

WPROWADZENIE

W rozważaniach na temat istniejących różnic w poziomie rozwoju między poszczególnymi częściami Polski wskazuje się główne kwestie, tj. podział Polski na część wschodnią i zachodnią, różnice między centralną częścią Polski a innymi regionami oraz dystans między poziomem rozwoju obszarów wiejskich a pozostałymi obszarami [Grosse 2004]. Szczególnie ważne miejsce zajmują obszary wiejskie, ponieważ stano-

wią znaczną część powierzchni kraju, w zależności od przyjętej klasyfikacji 89-95%¹ zamieszkiwaną przez 39-49% ludności kraju (2011 rok). W literaturze wskazuje się na brak jednolitej i uniwersalnej definicji obszarów wiejskich zarówno w Polsce, jak i w UE [Rakowska i Wojewódzka-Wiewiórska 2010, Rakowska 2013], a do ich klasyfikacji wykorzystuje się wiele kryteriów [Duczowska-Małysz 1998, Wieliczko 2006]. Z badań prowadzonych na temat zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce, także dotyczących obszarów wiejskich, wynika, że i tak istniejące już silne zróżnicowanie ma tendencję do pogłębiania się, co szczególnie jest widoczne w regionach administracyjnych – województwach [Przestrzenne... 2010]. Przyczyny obserwowanych dysproporcji są różne, stanowią wypadkową wielu zjawisk gospodarczych, społecznych, politycznych i kulturalnych oraz często są warunkowane spuścizną historyczną [Zróżnicowanie... 2007].

Województwo mazowieckie jest w tym względzie specyficzne, ponieważ jest zaliczane do regionów najlepiej rozwiniętych, gdzie PKB *per capita* w 2010 roku (Polska = 100%, ceny bieżące) stanowiło 163,3%, podczas gdy dla kolejnego województwa dolnośląskiego 112%. Jednocześnie mazowieckie jest bardzo zróżnicowane wewnętrznie, o czym mogą świadczyć wskaźniki PKB *per capita* (województwo = 100%, ceny bieżące) na poziomie NUTS 3: dla podregionu Warszawa równe 188,1%, a najniższe dla podregionów radomskiego i ostrołęcko-siedleckiego, wynoszące odpowiednio 45,6% i 46,2% [BDL 2010].

METODYKA PRACY

Celem opracowania jest przedstawienie poziomu i dynamiki rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin województwa mazowieckiego oraz wskazanie zmian w poziomie rozwoju gmin wiejskich² w porównaniu z innymi typami gmin (gmin miejsko-wiejskich i miejskich)³. W celu określenia poziomu rozwoju gmin zbudowano syntetyczny wskaźnik rozwoju z_i i porównano jego wartości dla lat 2004 i 2010. Wykorzystano metodę sum standaryzowanych, zwaną również w literaturze metodą Perkala [Perkal 1953, Chojnicki i Czyż 1973]. Ostateczny wybór zmiennych diagnostycznych był poprzedzony zastosowaniem kryteriów merytorycznych [Taksonomiczna... 2000, Sej-Kolasa i Zielińska 2002, Finansowe... 2004], formalnych i statystycznych [Metody... 2006]. Ostatecznie do budowy syntetycznego wskaźnika zaklasyfikowano 16 zmiennych⁴. Źródło danych stanowił Bank Danych Lokalnych GUS (BDL).

¹ Prezentowane rozbieżności wynikają ze stosowania różnych sposobów delimitacji obszarów w Polsce. Szerzej: Rakowska [2013]. Najpowszechniejszą metodą wyodrębniania obszarów wiejskich jest metoda GUS, którą zastosowano w opracowaniu.

² W związku z tym, że GUS nie agreguje danych w podziale na część wiejską i miejską gmin miejsko-wiejskich nie udało się zbudować wskaźnika dla części wiejskiej gmin miejsko-wiejskich. Stąd szczegółowej analizie poddano w opracowaniu tylko część obszarów wiejskich według definicji GUS (gminy wiejskie), a część obszarów wiejskich województwa jest „ukryta” w gminach miejsko-wiejskich.

³ Województwo składa się z 314 gmin, z czego 229 (73%) to gminy wiejskie, 50 (16%) – miejsko-wiejskie, a 35 (11%) – miejskie.

⁴ Budowa syntetycznego wskaźnika rozwoju miała charakter wieloetapowy [Wojewódzka 2007 a, b]. Wykorzystano następujący zestaw zmiennych: x_1 – liczba zgonów na 1000 osób, x_2 –

W kolejnym etapie prac, na podstawie uporządkowanych wartości wskaźnika rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin, powstał ranking gmin województwa dla 2004 i 2010 roku. W prowadzonej analizie porównawczej dotyczącej wartości i zmian z_i uwzględniono charakter gminy oraz przynależność gmin do poszczególnych podregionów województwa. Wykorzystano podstawowe statystyki opisowe dla wskaźnika z_i .

WYNIKI BADAŃ

Wskaźnik rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin w 2004 roku zawierał się w przedziale $\langle 0,2261-0,6933 \rangle$, podczas gdy w 2010 roku przyjmował wartości z zakresu $\langle 0,2263-0,6835 \rangle$ (tab. 1).

Tabela 1. Wartości wskaźnika z_i w gminach województwa mazowieckiego w zależności od rodzaju gminy

Table 1. Values of the z_i index for communes of the Masovian Voivodeship depending on the type of commune

Wyszczególnienie Specification	Rodzaj gminy – Type of commune			
	wiejskie rural	miejsko-wiejskie urban-rural	miejskie urban	ogółem total
1	2	3	4	5
	2004			
Średnia arytmetyczna Arithmetic mean	0,3324	0,3942	0,5267	0,3639
Wartość minimalna Minimum value	0,2261	0,3006	0,4085	0,2261
Wartość maksymalna Maximum value	0,5406	0,5619	0,6933	0,6933
Rozstęp Range	0,3145	0,2613	0,2848	0,4672
% gmin, dla których $z_i >$ średnia z_i wszystkich gmin w województwie % of communes for which $z_i >$ mean of all the communes un the voivodeship	21	64	100	36,6

liczba przychodni na 10000 mieszkańców, x_3 – stopa bezrobocia rejestrowanego w %, x_4 – pracujący na 1000 mieszkańców, x_5 – udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, x_6 – liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, x_7 – dochody budżetów gmin ogółem na jednego mieszkańca w zł, x_8 – nakłady inwestycyjne ogółem na jednego mieszkańca w zł, x_9 – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 zawartych małżeństw, x_{10} – liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę w % ogółu mieszkań zamieszkałych, x_{11} – długość sieci wodociągowej w km na 1 km² powierzchni, x_{12} – długość sieci kanalizacyjnej w km na 1 km² powierzchni, x_{13} – długość gminnych dróg o nawierzchni twardej w km na 1 km² powierzchni, x_{14} – liczba radnych z wyższym wykształceniem w stosunku do ogółu radnych, x_{15} – liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych na 1000 mieszkańców, x_{16} – liczba czytelników bibliotek w ciągu roku na 1000 osób.

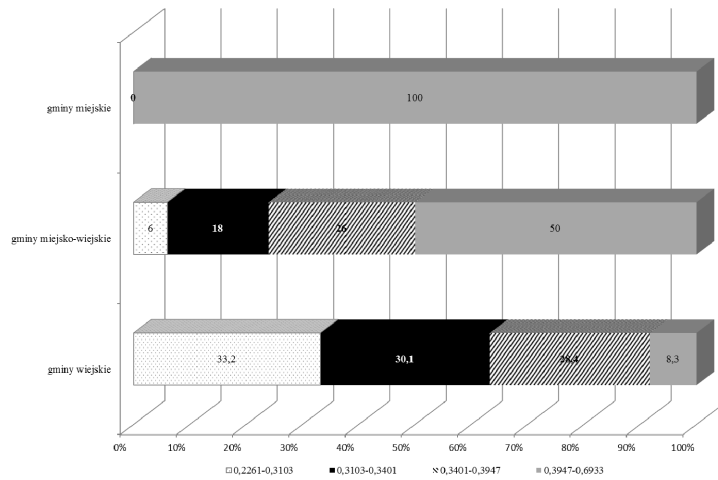
Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5
	2010			
Średnia arytmetyczna Arithmetic mean	0,3418	0,4044	0,5256	0,3723
Wartość minimalna Minimum value	0,2263	0,3084	0,4350	0,2263
Wartość maksymalna Maximum value	0,5749	0,5378	0,6835	0,6835
Rozstęp Range	0,3486	0,2294	0,2485	0,4572
% gmin, dla których $z_i >$ średnia z_i wszystkich gmin w województwie % of communes for which $z_i >$ mean of all the communes un the voivodeship	20,1	66	100	36,3
	2004-2010 (z_i 2004 = 100%)			
% gmin, dla których zmiana $z_i <$ 100% % of communes for which change $z_i <$ 100%	37,6	30	54,3	38,2
% gmin, dla których zmiana $z_i >$ 100% % of communes for which change $z_i >$ 100%	62,4	70	45,7	61,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004, 2010].
Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004, 2010].

W przypadku gmin wiejskich stwierdzono największy rozstęp spośród wszystkich typów gmin. We wszystkich typach gmin nastąpił wzrost średniej wartości wskaźnika rozwoju, ale w gminach wiejskich był najmniejszy w porównaniu z innymi typami gmin. Porównując wskaźniki rozwoju z_i między latami 2004-2010 stwierdzono, że dla 62,4% gmin wiejskich zmiana wskaźnika była większa niż 100%. W gminach o charakterze miejsko-wiejskim odsetek takich gmin wynosił 70%. Jedynie w gminach miejskich przeważały gminy, dla których wartość z_{i2010} była mniejsza niż w 2004 roku, i ich odsetek wynosił 54,3%. Wartość z_i była większa od średniej dla ogółu gmin województwa w przypadku wszystkich gmin miejskich. W 2010 roku w co piątej gminie wiejskiej i w 2/3 gmin miejsko-wiejskich wskaźnik był większy od średniej. Zarówno w 2004, jak i 2010 roku dla około 36% gmin województwa wskaźnik z_i przewyższał średnią.

Zbiorowość gmin województwa mazowieckiego podzielono na grupy ze względu na wartość wskaźnika z_i w analizowanym roku na podstawie kwartyli (Q) (rys. 1 i 2). Do grupy gmin o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego w 2010 roku należały wszystkie gminy miejskie (analogicznie jak w 2004 roku), 46% gmin miejsko-wiejskich i 9,2% gmin wiejskich. W 2010 roku do grupy gmin o najwyższych wartościach wskaźnika rozwoju zaliczało się 9,2% gmin wiejskich (nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem bazowym) i 46% gmin miejsko-wiejskich (spadek o 4 pkt. proc.). W porównywanych latach struktura poszczególnych typów gmin, jeżeli chodzi o wartość wskaźnika z_i , zmieniła się nieznacznie.

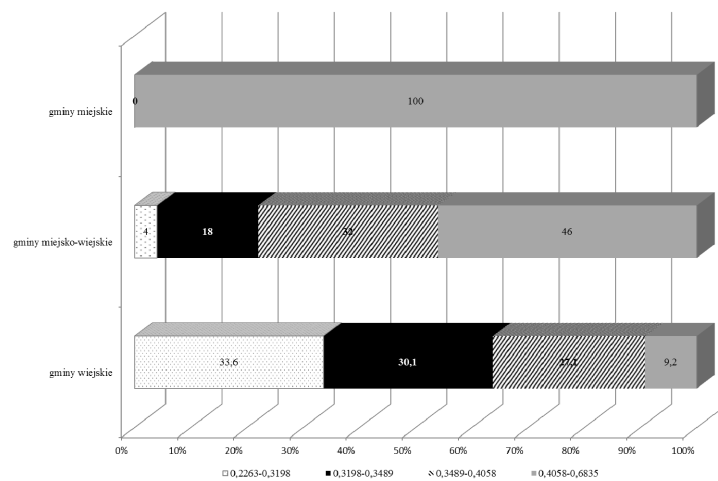

Rys. 1. Struktura gmin województwa mazowieckiego ze względu na wartość wskaźnika z_1 oraz typ gminy w 2004 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004].

Fig. 1. Structure of communes of Masovian Voivodeship according to the value of the z_1 index and the type of communes in 2004 (%)

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004].

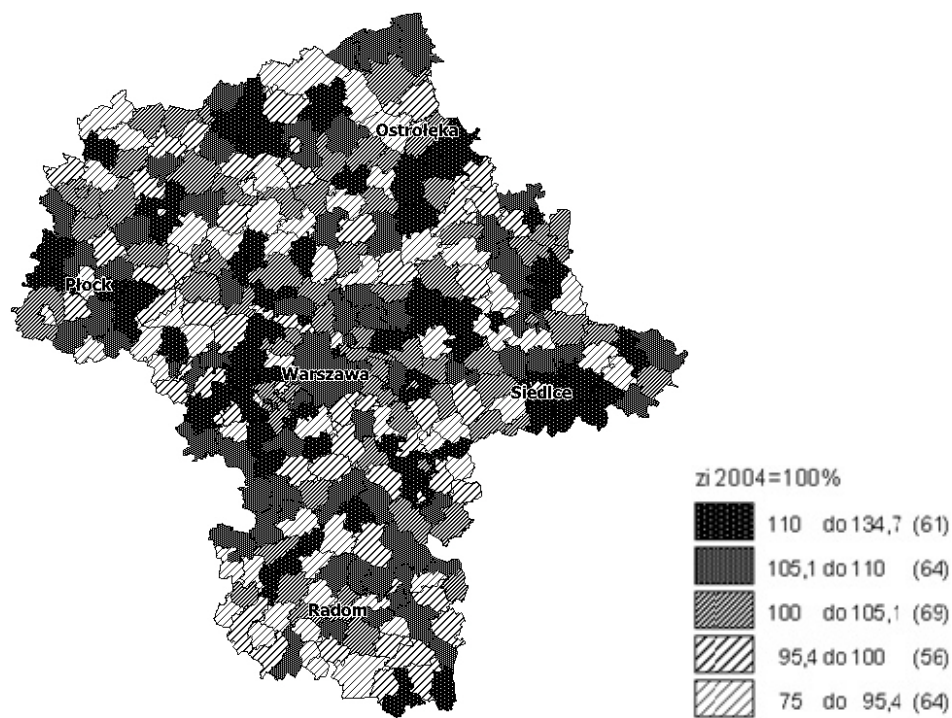
Rys. 2. Struktura gmin województwa mazowieckiego ze względu na wartość wskaźnika z_1 oraz typ gminy w 2010 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2010].

Fig. 2. Structure of communes of the Masovian Voivodeship according to the value of the z_1 index and the type of communes in 2010 (%)

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2010].

Poszczególne gminy odnotowały różne zmiany wskaźnika z_{i2010} w porównaniu z z_{i2004} roku (rys. 3). W przypadku co piątej gminy województwa wskaźnik z_{i2010} stanowił mniej niż 95,4% z_{i2004} , a w 19,4% jednostek stanowił więcej niż 110%.

Rys. 3. Zmiana wartości wskaźnika z_i w gminach województwa mazowieckiego w latach 2004-2010 ($z_{i2004} = 100\%$)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004, 2010].

Fig. 3. Change of the value of the z_i index in communes of the Masovian Voivodeship in 2004-2010 ($z_{i2004} = 100\%$)

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004, 2010].

Stwierdzono, że zarówno w grupie gmin, które miały najmniejsze zmiany wskaźnika z_i w stosunku do 2004 roku, jak i w grupie gmin o największej zmianie wskaźnika (tab. 2) zdecydowanie przeważały gminy wiejskie. Gminy wiejskie, dla których zmiana wskaźnika była mniejsza niż 90% w porównaniu z rokiem bazowym, to – poza gminą Celestynów – gminy charakteryzujące się najniższym poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego według stanu z 2010 roku (zaliczane są do 25% najslabiej rozwiniętych gmin województwa). W grupie gmin wiejskich, w których odnotowano wzrost wskaźnika powyżej 115% wartości z 2004 roku, 45% to gminy, gdzie dużemu wzrostowi towarzyszył wysoki poziom rozwoju w 2010 roku (gminy zaliczane do 25% gmin województwa o najwyższych wartościach wskaźnika z_i). Tylko gminy Czerwonka i Potworów, mimo że ich wskaźnik wzrósł znacząco, są cały czas zaliczane do gmin o najniższym poziomie rozwoju w całym województwie mazowieckim.

Tabela 2. Zmiany wartości wskaźnika z_i dla gmin województwa mazowieckiego w latach 2004-2010 a typ gminyTable. 2. Changes of the value of the z_i index in communes of the Masovian Voivodeship in 2004-2010 and the type of commune

Zmiana wskaźnika z_i Change z_i index	Gminy wiejskie Rural communes		Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural communes	Gminy miejskie Urban communes
Gminy o najmniejszej zmianie The lowest change communes $z_{i 2010} < 90\% z_{i 2004}$	Liw (310) Borkowice (311) Szelków (312) Przesmyki (262) Celestynów (165) Wieniawa (295) Promna (303) Gielniów (314)	Rościszewo (288) Latowicz (253) Miaostków Kościelny (273) Odrzywół (279) Dobre (267) Zakrzew (244) Orońsko (285)	Żuromin (93) Różan (68) Chorzele (203)	Raciąż (13)
Gminy o największej zmianie The highest change communes $z_{i 2010} > 115\% z_{i 2004}$	Czerwonka (257) Czosnów (44) Winnica (88) Pniewy (99) Mińsk Mazowiecki (8) Pomiechówek (114) Żabia Wola (62) Siedlce (95) Goworowo (146) Potworów (265)	Jednorozec (199) Olszanka (77) Wierzbnio (142) Wiśniew (122) Osieck (47) Słupno (10) Brudzeń Duży (53) Słubice (70) Joniec (156) Sterdyń (205)	Błonie (45)	Węgrów (15) Ząbki (21)

Gminy uporządkowano rosnąco według zmiany wartości wskaźnika z_i (%).

W nawiasie podano miejsce w rankingu wszystkich (314) gmin województwa w 2010 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004, 2010].

Communes were sorted according to the change of the value of the z_i indicator (%).

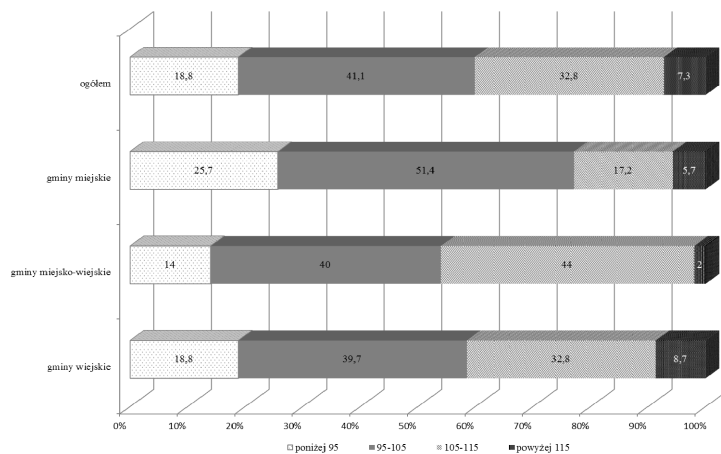
Ranking of the commune out of all the communes (314) in the voivodeship in 2010 is given in brackets.

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004, 2010].

Największą grupę gmin w województwie stanowią te, dla których z_i w 2010 roku wynosił 95-105% wartości z_{i2004} (rys. 4). Ta grupa gmin dominowała także w strukturze gmin miejskich, stanowiąc 51,4% oraz gmin wiejskich (39,7%). W gminach o charakterze miejsko-wiejskim przeważały te, dla których zmiana z_i była z przedziału 105-115%. Mimo że gminy miejskie miały najwyższe wartości wskaźnika z_i w obydwu analizowanych latach, to w co czwartej gminie tego typu dynamika z_i była najniższa, a tylko w przypadku 22,9% jednostek zmiana z_{i2010} , w porównaniu z z_{i2004} , wynosiła powyżej 105%.

W gminach wiejskich odsetek gmin, gdzie wskaźnik wzrósł najwięcej (powyżej 115%), był największy spośród pozostałych typów gmin. Jednocześnie w przypadku 18,8% obiektów tej grupy zmiana wskaźnika mieściła się w przedziale pierwszym (poniżej 95%).

Biorąc pod uwagę zmiany wskaźnika rozwoju i przynależność gmin do poszczególnych podregionów [Nomenklatura... 2007], stwierdzono niekorzystną sytuację w podregionie radomskim, w którym 29,4% gmin odnotowało zmianę wskaźnika mniejszą niż 95%, a tylko dla 2% gmin z tego podregionu wzrost z_i był powyżej 115% (rys. 5). Najkorzystniejsza struktura występowała w podregionie warszawskim wschodnim, gdzie

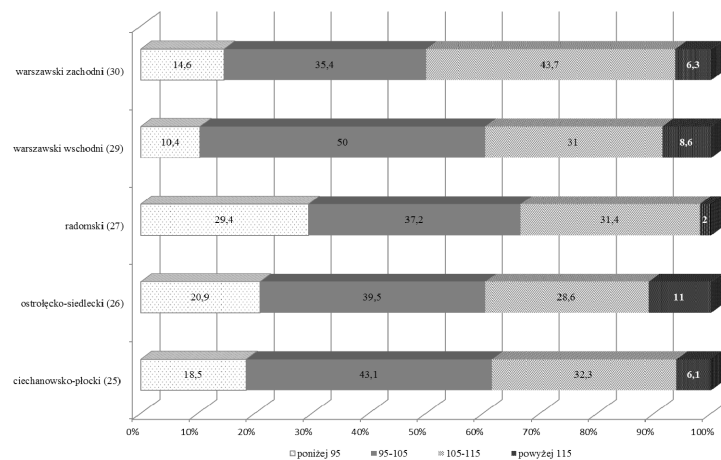

Rys. 4. Zmiany wartości wskaźnika z_i w gminach województwa mazowieckiego w latach 2004-2010 (2004 = 100%) w zależności od typu gminy (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004, 2010].

Fig. 4. Changes of the value of the z_i index in communes of the Masovian Voivodeship in 2004-2010 (2004 = 100%) depending on type of commune (%)

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004, 2010].

Rys. 5. Zmiany wartości wskaźnika z_i w gminach województwa mazowieckiego w latach 2004-2010 (2004 = 100%) w podziale na podregiony NUTS 3 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS [2004, 2010].

Fig. 5. Changes of the value of the z_i index in communes of the Masovian Voivodeship in 2004-2010 (2004 = 100%) by subregion NUTS 3 (%)

Source: compiled by the author from BDL GUS data [2004, 2010].

zmiana na poziomie z pierwszego przedziału dotyczyła 10,4% jednostek, z jednoczesnym udziałem wskaźnika na poziomie 8,6% w strukturze gmin o najwyższym wzroście. W podregionie ostrołęcko-siedleckim występował najwyższy spośród wszystkich podregionów udział gmin o wysokiej dynamice zmian (11%) oraz stosunkowo wysoki udział gmin o najniższej dynamice (20,9%). W gminach wiejskich i miejsko-wiejskich wchodzących w skład gmin z pierwszego przedziału (z_{i2010} wobec z_{i2004} poniżej 95%) 32% jednostek reprezentowało podregion ostrołęcko-siedlecki, a 30% radomski. Z kolei w ostatnim przedziale 43% to gminy z podregionu ostrołęcko-siedleckiego, a jedna gmina pochodziła z podregionu radomskiego.

W prowadzonej analizie porównano w 2004 i 2010 roku grupę 25% gmin o najwyższych wartościach wskaźnika z_i oraz grupę 25% gmin o najniższych wartościach (podział z wykorzystaniem Q_1 i Q_3 prezentowany na rys. 1 i 2). Wśród gmin najsłabiej rozwiniętych 69,6% stanowiły jednostki tworzące tę grupę w obydwu rankingach. Gminy, które dołączyły do najsłabszych gmin województwa w 2010 roku, miały charakter gmin wiejskich, natomiast te, które odłączyły się od grupy to – poza Nowym Miastem nad Pilicą – też gminy wiejskie. W grupie najlepiej rozwiniętych gmin województwa 88,6% to jednostki zaliczone do tej grupy w obydwu analizowanych latach. W 2010 roku pojawiło się w tej grupie siedem gmin wiejskich (Brudzeń Duży, Słubice, Czerwin, Olszanka, Osieck, Leszno, Żabia Wola) oraz dwie miejsko-wiejskie (Gliniojeck i Zwolen). Grupę opuściło pięć gmin wiejskich (Garbatka-Letnisko, Rybno, Stare Babice, Jabłonna i Celestynów oraz cztery gminy miejsko-wiejskie (Góra Kalwaria, Łosice, Żelechów i Żuromin). Można powiedzieć, że słabe jednostki nie odnotowały znaczących zmian w rozwoju i nie zmieniły swojej pozycji na lepszą, a silne gminy wciąż rozwijają się, co cały czas pozwala im być w gronie liderów.

WNIOSKI

1. Nie stwierdzono znaczących różnic w strukturze poszczególnych rodzajów gmin, między stanem z 2004 i 2010 roku. Wszystkie gminy miejskie w obydwu rankingach należały do grupy gmin o najwyższym poziomie rozwoju ($z_i > Q_3$). W gminach miejsko-wiejskich nieznacznie zmniejszył się udział gmin o najwyższych i najniższych wartościach z_i , odpowiednio o 4 i 2 pkt. proc. Wśród gmin wiejskich niezmiennie co trzecia jednostka reprezentowała najniższy poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, czemu towarzyszył nieznaczny wzrost udziału gmin o najwyższym poziomie rozwoju (z 8,3% do 9,2%).

2. Gminy wiejskie stanowiły największy udział zarówno w gminach, które odnotowały najmniejszą (79%), jak i największą (87%) zmianę wskaźnika rozwoju. Gminy wiejskie, które charakteryzowały się niską dynamiką zmian wskaźnika, to – poza jedną jednostką – gminy, których poziom rozwoju był bardzo niski, czego wyrazem są ostatnie lokaty w rankingu gmin w 2010 roku. Potwierdza się tym samym na przykładzie województwa mazowieckiego wskazywane w literaturze stwierdzenie, że w praktyce pogłębiają się różnice wobec obszarów peryferyjnych (w tym przypadku najsłabiej rozwiniętych). Wciąż aktualny jest postulat o konieczności opracowania właściwej polityki rozwoju i efektywnej jej implementacji, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.

3. Gminy miejskie reprezentowały najwyższy poziom rozwoju, ale ich dynamika zmian w rozwoju była stosunkowo niska, o czym świadczy fakt, że w co czwartej gminie wskaźnik Z_{2010} stanowił mniej niż 95% Z_{2004} . Gminy wiejskie wyróżniały się na tle pozostałych rodzajów gmin najwyższym odsetkiem gmin (8,7%), w których odnotowano najwyższy wzrost wskaźnika (na poziomie powyżej 115%) w analizowanym okresie. Jednocześnie w strukturze gmin wiejskich stwierdzono duży odsetek gmin (18,8%), dla których wskaźnik wykazywał najmniejszą dynamikę zmian (mniej niż 90%).

4. Jeżeli chodzi o zróżnicowanie przestrzenne zmian w poziomie rozwoju gmin, to w podregionie radomskim, w przypadku około 30% gmin, dynamika zmian w rozwoju była najniższa, a tylko w 2% gmin – najwyższa. Najlepszą strukturę gmin miał podregion warszawski wschodni, z najniższym udziałem gmin o niskiej dynamice zmian i relatywnie wysokim udziałem jednostek o dużych zmianach w poziomie rozwoju.

5. W grupie gmin o najniższym i najwyższym poziomie rozwoju stwierdzono występowanie tych samych gmin w rankingu z 2004 i 2010 roku. Wśród najsłabiej rozwiniętych gmin województwa stanowiły one 69,6%, a w grupie gmin najlepiej rozwiniętych ich udział wynosił 88,6%.

LITERATURA

- Bank Danych Lokalnych GUS. 2004-2011. www.stat.gov.pl [dostęp: 15.12.2013].
- Chojnicki Z., Czyż T., 1973. Metody taksonomii numerycznej w regionalizacji geograficznej. PWN, Warszawa.
- Duczowska-Małysz K., 1998. Typologia obszarów wiejskich – kryteria delimitacji w świetle doświadczeń krajów Unii Europejskiej. W: Przekształcenia obszarów wiejskich makroregionu południowo-zachodniego. T. 1. Red. Z. Więckowicz. Wyd. AR, Wrocław.
- Finansowe aspekty rozwoju lokalnego. 2004. Red. T. Famulska, K. Znaniecka. Wyd. Uczelniane AE Katowice, Katowice.
- Grosse T.G., 2004. Polityka regionalna Unii Europejskiej. Przykład Grecji, Włoch, Irlandii i Polski. ISP, Warszawa.
- Metody oceny rozwoju regionalnego. 2006. Red. D. Strahl. Wyd. AE, Wrocław.
- Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych wprowadzona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14.11.2007 r. 2007. Dz. U. Nr 214, poz. 1573, z późn. zm.
- Perkal J., 1953. O wskaźnikach antropologicznych. Przegl. Antropol. 19, 209-219.
- Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce. 2010. Red. M. Stanny, M. Drygas. IRWiR PAN, Warszawa.
- Rakowska J., 2013. Klasyfikacje obszarów-kryteria, definicje, metody delimitacji. Studium metodyczne statystyczne. Wyd. Wieś Jutra, Warszawa.
- Rakowska J., Wojewódzka-Wiewiórska A., 2010. Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce – stan i perspektywy rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych. Ekspertyza dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Sej-Kolasa M., Zielińska A., 2002. Analiza porównawcza gmin woj. dolnośląskiego na podstawie wybranych wskaźników zrównoważonego rozwoju. W: Taksonomia 9. Klasyfikacja i analiza danych. Teoria i zastosowania. Red. K. Jajuga, M. Walesiak. Pr. Nauk. AE Wroc. 942, 97-106.
- Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym. 2000. Red. A. Zeliaś. Wyd. AE, Kraków.
- Wieliczko B., 2006. Polityka UE wobec obszarów wiejskich. Studia i Monografie 134, IERiGŻ, Warszawa.

- Wojewódzka A., 2007 a. Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich województwa mazowieckiego według poziomu rozwoju. Pr. Nauk. AE Wroc. 1161, 361-369.
- Wojewódzka A., 2007 b. Klasyfikacja gmin wiejskich województwa mazowieckiego ze względu na poziom rozwoju. W: Społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju polskiej wsi. Red. M. Bład, D. Klepacka-Kołodziejska. IRWiR PAN, Warszawa, 79-87.
- Zróźnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróźnicowanie dynamiki przemian. 2007. Red. A. Rosner. IRWiR PAN, Warszawa.

DYNAMICS OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL COMMUNES RELATING TO OTHER TYPES OF COMMUNES IN THE MASOVIAN VOIVODESHIP

Summary. The study regards the development of the Masovian Voivodeship which is the best developed voivodeship in Poland and simultaneously is diversified inwardly. The level of socio-economic development of all Masovian communes was defined on the basis of a synthetic index of development (z_i) for 2004 and 2010. Changes which appeared in the level of development of rural communes and other types of communes were analysed. The Local Data Bank (BDL) of the Central Statistical Office (GUS) served as the source of data used in the study. Urban communes have the highest level of development, but their dynamics of the development are relatively low in the analysed period. Every third rural commune belongs to the group of communes having the lowest level of development. Rural communes are prevailing among the communes which the lowest level of developmental changes. Simultaneously they are characterised by minimum values of the z_i indicator.

Key words: differences in development, developmental level of communes, rural communes

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.06.2014

Do cytowania – For citation: Wojewódzka-Wiewiórska A., 2014. Dynamika rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin wiejskich województwa mazowieckiego na tle innych typów gmin. J. Agribus. Rural Dev. 2(32), 213-223.